

Accountantsverslag 2025

Gemeente Heerlen, 12 juni 2026

Aan de gemeenteraad
van de gemeente Heerlen
Postbus 1
6400 AA HEERLEN

Onderwerp
Accountantsverslag 2025

Datum
12 juni 2026

Ons kenmerk
2606B971A0/TMO

Behandeld door
Arjan Schutgens
Audit Partner
Tel: 06 1201 1605
aschutgesn@deloitte.nl

Sjoerd Reyners
Audit Senior Manager
Tel: 06 1004 2799
sreyners@deloitte.nl

Geachte leden van de gemeenteraad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2025 van de gemeente Heerlen. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2025 van de gemeente Heerlen.

De jaarrekening 2025 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Heerlen. Bij deze jaarrekening hebben wij op 12 juni 2026 een goedkeurende controleverklaring voor het getrouwe beeld verstrekt.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging gedateerd 18 september 2025.

Wij hebben het concept van dit accountantsverslag besproken met de wethouder Financiën, de concerncontroller en een vertegenwoordiging van de ambtelijke organisatie op 21 mei 2026 en met de Commissie Economie, Bestuur en Financiën op 9 juni 2026.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. A.J. Schutgens RA

Deloitte Accountants B.V.
Amerikalaan 110
6199 AE Maastricht Airport
Postbus 1864
6201 BW Maastricht
Nederland

Tel: 088 288 2888
www.deloitte.nl

Inhoudsopgave

	Bestuurlijke samenvatting	4
	• <u>Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen</u>	5
	Bevindingen jaarrekening	8
	• <u>De financiële positie van uw gemeente</u>	9
	• <u>Belangrijkste bevindingen uit onze controle</u>	14
	Interne beheersing	18
	• <u>Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing</u>	19
	Bijlagen	20
	• <u>Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen</u>	21
	• <u>Bijlage A2 - Tekortkomingen in de toelichtingen</u>	22
	• <u>Bijlage B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2025</u>	23
	• <u>Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging</u>	27

Bestuurlijke samenvatting

Bestuurlijk relevante bevindingen
en aanbevelingen jaarrekeningcontrole

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Getrouwheid

- Wij hebben een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor het getrouwe beeld van de jaarrekening.
- De gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 11.549.000.
- Naast onze opdrachtbevestiging zijn het Bado en het Controleprotocol 2025, dat door de gemeenteraad is vastgesteld in de vergadering van 25 februari 2026, bepalend (geweest) voor onze controle.
- Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd die de materialiteitsgrens te boven gaan.

Rechtmatigheidsverantwoording

- Het college van burgemeester en wethouders heeft in haar rechtmatigheidsverantwoording wel fouten en onduidelijkheden gerapporteerd groter dan de verantwoordingsgrens.
- In de paragraaf bedrijfsvoering zijn de bevindingen groter dan de rapporteringstolerantie toegelicht door het college van burgemeester en wethouders.
- De gehanteerde verantwoordings- en rapportagegrens bedraagt € 11.549.000 respectievelijk € 577.450.
- Wij hebben de conclusies van het college van burgemeester en wethouders in ons getrouwheidsoordeel betrokken waaruit geen materiële tekortkomingen zijn gebleken.
- Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd ten aanzien van de SiSa-bijlage die als bijlage bij de jaarstukken is opgenomen. In [Bijlage B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2025](#) is de voorgeschreven tabel met fouten en onzekerheden opgenomen.

Welke doorontwikkelingen zien wij?

Wij zien de volgende doorontwikkelingen bij uw gemeente:

- De onderbouwing van de grondexploitaties is robuust vormgegeven. We hebben tijdens de controle met diverse medewerkers van de gemeente gesproken over de actuele status van de grondexploitaties en de ontwikkelingen hierin. Hierbij hebben wij tevens met de planeconomen van gedachte gewisseld over de toekomst van enkele grondexploitaties zoals Emma en Crama in relatie tot de verslaggevingsvoorschriften BBV. We hebben afgesproken na het zomerreces in gesprek te gaan met elkaar over deze grondexploitaties en de intenties van de gemeente voor deze grondexploitaties. Wij geven daarnaast in overweging mee – mede gezien de implementatie van het nieuwe financiële systeem – te bekijken welke applicatie de gemeente wilt gebruiken vanaf 1 januari 2027 voor de administratie van de grondexploitaties. Op dit moment is hier geen separaat systeem voor aanwezig en wordt gebruikt gemaakt van de mogelijkheden binnen de financiële administratie Decade.
- De frequente afstemming gedurende de controle tussen de ambtelijke organisatie en de accountant heeft wat ons betreft tot een meer efficiënt controleproces geleid. Tevens zien wij verbeteringen in de onderbouwingen rondom de overlopende posten en de voorbereidende werkzaamheden die hebben plaatsgevonden hieromtrent door de ambtelijke organisatie.
- De doorontwikkelingen inzake (fraude)risicomanagement zien wij als een positieve ontwikkelingen en gaan wij op de volgende pagina nader op in.

Welke aandachtspunten zien wij?

Wij zien de volgende aandachtspunten voor uw gemeente:

- De gemeente is in 2026 volop bezig met de implementatie van de nieuwe financiële applicatie AFAS. U bent voornemens om per 1 januari 2027 live te gaan en deze applicatie in gebruik te nemen. Dit impliceert dat er sprake is van een conversie van de oude financiële administratie Decade naar de nieuwe financiële administratie AFAS. Hiertoe verzoeken wij de gemeente een conversiedossier op te maken op basis waarvan de data per 1 januari 2027 wordt overgeheveld. Denk hierbij aan de beginstanden van de balans, maar ook de details zoals de subadministratie materiële vaste activa, debiteuren/crediteuren en overlopende posten. Dit conversiedossier is ook noodzakelijk om over te beschikken voor accountantscontrole om de betrouwbaarheid van de begincijfers per 1 januari 2027 te kunnen controleren.
- We zien dat er verbeteringen mogelijk zijn in de dossiervorming en totstandkoming van de SiSa-bijlage. Alhoewel de omvang van het aantal SiSa-regelingen als omvangrijk is aan te merken, zien wij ruimte in verbetering in de robuuste dossiervorming met onderbouwingen en detailcontroles, het voorkomen van correcties in de SiSa, het aanleveren van één conceptversie van de betreffende SiSa-bijlage en een betere aansluiting met de overlopende posten in de balans. Mede gezien de omvang van het aantal correcties, vragen wij de gemeente ook zelf intern kritisch het proces van de totstandkoming van de SiSa te evalueren en acties te formuleren die tot verbetering leiden.

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Welke aandachtspunten zien wij? (vervolg)

- In 2026 worden diverse kostenegaliserende voorzieningen geactualiseerd. De reden hiervoor is dat de huidige plannen vanaf 2026 verouderd zijn conform BBV (ouder dan 5 jaar) en daarmee actualisatie verplicht wordt gesteld. Wij vragen uw aandacht hiervoor om de onderhoudsplannen tijdig te actualiseren, de huidige stand van de voorzieningen per ultimo 2025 daarbij in acht te nemen en een realistische planning van werkzaamheden te beogen die ook past bij de kennis en ervaring die de gemeente heeft bij het uitvoeren van onderhoud de afgelopen jaren. De controle van deze nieuwe onderhoudsplannen zal een belangrijk controleonderwerp zijn bij de aanstaande interim-controle over boekjaar 2026.
- We stellen vast dat de gemeente niet alle vooraf bekende begrotingswijzigingen financieel vertaalt in een gewijzigde begroting. Dit zorgt er mede voor dat er sprake is van een omvangrijke onrechtmatigheid qua overschrijding van lasten die in de rechtmatigheidsverantwoording worden betrokken door het college. We zien dat hierin verbeteringen mogelijk zijn door begrotingswijzigingen gedurende het boekjaar niet alleen mede te delen aan de raad, maar óók financieel te vertalen in een gewijzigde begroting. Daarmee wordt een transparant beeld voor de raad gecreëerd vanuit de jaarrekening van het boekjaar en is duidelijk wat de daadwerkelijke nog niet eerder gemelde overschrijdingen zijn waar het budgetrecht van de raad is aangetast. De huidige werkwijze vertroebeld namelijk dit beeld. Wij vragen uw aandacht hiervoor om te bezien in hoeverre begrotingswijzigingen financieel verwerkt kunnen worden. U heeft aangegeven deze methode nader te bekijken als onderdeel van de implementatie van de nieuwe financiële administratie, om vanaf 2027 als volledig jaar toe te passen.
- Wij zien een belangrijke verbetering in het tussentijds afsluiten van de administratie om de omvang van werkzaamheden per jaareinde sterk te verminderen. Dit zorgt ook mede voor een betere beheersing van de financiële stromen en het meer voorkomen van oplopende tussenrekeningen op de balans die niet (tijdig) afgeletterd worden.

Frauderisicoanalyse

In onze adviesbrief hebben we stilgestaan bij de doorontwikkeling van de gemeente inzake risicomanagement en de daartoe behorende frauderisicoanalyse. De gemeente is daartoe bezig om in 2026 een kadernota risicomanagement op te stellen. Deze kadernota moet meer sturing geven aan het proces voor risicomanagement en biedt daarnaast handvatten om te komen tot een nieuwe gemeentebrede (fraude)risicoanalyse. Wij onderschrijven het belang van gedegen risicomanagement en het hebben van een actuele frauderisicoanalyse. Op deze wijze heeft de gemeente inzicht in de belangrijkste risico's en de daarbij behorende interne beheersingsmaatregelen. Wij zien het opstellen van eerdergenoemde kadernota als een positieve ontwikkeling op het gebied van fraude en integriteit en hebben vernomen dat deze vóór het zomerreces nog door de directie en in het najaar door de gemeenteraad wordt vastgesteld.

Wij vragen de gemeente deze positieve ontwikkeling door te zetten met het opstellen van eerdergenoemde frauderisicoanalyse en het in kaart brengen van de belangrijkste (fraude)risico's en de bijbehorende beheersmaatregelen. Hiertoe is mede door de Rijksrecherche een bijdrage geleverd door een presentatie over (fraude)risico's te verzorgen in maart jongstleden. Wij hebben vernomen dat er na het zomerreces een tweede sessie volgt voor medewerkers van de gemeente die zich in kwetsbare functies begeven. Dit is daartoe een goede eerste aanzet in de bewustwording van frauderisico's binnen de gemeente en de wijze waarop de gemeente hiermee omgaat. Het concretiseren hiervan in een frauderisicoanalyse helpt de gemeente dit verder te concretiseren en waar nodig, acties uit te zetten in de processen van de gemeente.

In dit kader geven wij de gemeente ook mee een M&O-beleid op te stellen dat kader schetst hoe de gemeente omgaat met misbruik en oneigenlijk gebruik dat de organisatie constateert. Op dit moment ontbreekt dit beleid nog binnen de gemeente Heerlen. Door zulk beleid op te stellen én te laten vaststellen, kan de gemeente aantonen welke maatregelen en procedures zijn getroffen om misbruik en oneigenlijk gebruik tegen te gaan.

Opstel- en controleproces

- Wij zien dat de controle efficiënt is verlopen. De gemeente heeft het balansdossier en de daarbij behorende onderbouwingen tijdig voorbereid zodat wij tijdig zijn kunnen beginnen met de accountantscontrole hierop.
- Ook gedurende de controle reageert de gemeente adequaat op vragen die vanuit accountantscontrole naar voren komen, wat bijdraagt aan een efficiënte accountantscontrole.
- Wij vragen u de effectiviteit van de uitgevoerde kwaliteitstoets op het balansdossier te evalueren. Wij constateren dat er verbetering is ten opzichte van voorgaande jaren, maar dat deze kwaliteitstoets nog niet alle onjuistheden ondervangt. Hierbij valt te denken aan de juistheid, volledigheid en rekenkundige aansluiting van de stukken en de aanwezigheid van de juiste brondocumenten bij de stukken.
- Om het aantal bevindingen voortkomend uit de controle en het proces van de jaarrekeningcontrole nog meer te stroomlijnen, gaan we graag met u in overleg om de hiervoor benoemde aandachtspunten nader te concretiseren. Hiertoe hebben we reeds een afspraak tot evaluatie van het controleproces gepland. Onderdeel van deze evaluatie is de planning van de controle en de verdere dynamisering hiervan.

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Financiële positie

- De financiële positie ultimo 2025 is positief.
- De beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2025 bedraagt € 26,4 miljoen (2024: € 24,6 miljoen). Deze weerstandscapaciteit is lager dan de door de gemeente Heerlen onderkende en aanwezige risico's van € 27,9 miljoen (2024: € 26,9 miljoen) wat betekent dat de benodigde weerstandscapaciteit niet geheel in evenwicht is met de berekende risico's.
- Uw jaarrekening toont wat betreft de baten en lasten een verschil tussen de begroting en realisatie, en kent een voordelig rekeningresultaat 2025 ad € 9,8 miljoen (2024: voordelig € 5,2 miljoen).

Kwaliteit verslaggeving

Tijdens de controle hebben wij het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingsvraagstukken geëvalueerd. Hierbij valt te denken aan het proces rondom de verbonden partijen en aan schattingen (bijvoorbeeld inzake de voorzieningen). Een voorbeeld hiervan is het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingsvraagstukken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

Interne beheersing

Op basis van de interim-controle 2025 hebben wij tekortkomingen geïdentificeerd in de interne beheersingsmaatregelen voor de financiële verslaggeving. Onze belangrijkste bevindingen zijn met gemeenteraad gedeeld en zijn besproken in de Werkgroep financiële audit van 20 januari 2026. In het voorliggende accountantsverslag vindt u onze bevindingen naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole.

Overig

- De Werkgroep Financial Audit (WFA) heeft de afgelopen jaren als niet-politieke werkgroep een belangrijke bijdrage geleverd aan de kwaliteitsverbetering van de rapportages in de planning- & controlcyclus. Wij hebben onlangs van de griffie vernomen dat de oorspronkelijke meerwaarde van de WFA grotendeels is afgenomen en dat voorgesteld wordt om voor de komende periode geen WFA meer in te stellen en dat technische vragen rechtstreeks in de commissie EBF worden behandeld. Toch zien wij als accountant meerwaarde in het instellen van een niet-politieke commissie, zoals een auditcommissie, voor de voorbereiding en advisering voor de commissie EBF en gemeenteraad. Een auditcommissie speelt een belangrijke rol als eerste aanspreekpunt voor de accountant en de lokale rekenkamer en vervult werkzaamheden in het kader van de toezichthoudende rol van de gemeenteraad op het gebied van de P&C-documenten, de financiële verordening en controleprotocol, (fraude)risicomanagement en bedrijfsvoering. We zien dat veel gemeenten werken met een auditcommissie met een breder takenpakket dan de WFA, met als doel zorg te dragen voor integriteit, transparantie en betrouwbaarheid van de financiële verantwoording en het versterken van het interne controlesysteem van de gemeente. We hebben een gesprek met de griffie gepland om hierover van gedachten te wisselen.
- Zie de bijlagen A bij dit accountantsverslag waaruit blijkt welke niet-gecorrigeerde bevindingen en tekortkomingen in de toelichtingen wij hebben geconstateerd.
- In bijlage C is onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging te vinden.

IT-omgeving

Uit onze IT-werkzaamheden voor de belangrijkste financiële processen blijkt dat de organisatie aandacht heeft voor en bezig is (geweest) opvolging te geven aan de eerder geconstateerde tekortkomingen in de algemene IT-beheersingsmaatregelen. Desondanks leiden de bestaande tekortkomingen in de IT-omgeving ertoe dat de gemeente en wij niet kunnen steunen op de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Als gevolg hiervan hebben wij evenals in voorgaande jaren extra gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd, waaronder specifieke werkzaamheden om de betrouwbaarheid van data en lijstwerk vast te stellen.

Bevindingen jaarrekening

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is absoluut gezien verbeterd

Het BBV, de verslaggevingsregels voor gemeenten, maakt een duidelijk onderscheid tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd. De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming.

Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten over het boekjaar 2025 bedraagt € 9,7 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds € 0,06 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2025 circa € 9,8 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het overzicht hiernaast hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen. De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2025 11,3% van het balanstotaal (ultimo 2024: 10,2% van het balanstotaal) en is in absolute zin toegenomen ten opzichte van 2024.

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de mutaties in de reserves (tussentijdse resultaatbestemming). Deze tussentijdse resultaatbestemming bestaat uit de onttrekkingen aan en stortingen in reserves gedurende het boekjaar. Deze mutaties in reserves vinden plaats op basis van door gemeenteraad genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de eerdere politieke besluitvorming.

Wat het voorgaande concreet betekent voor uw gemeente hebben wij in het overzicht hiernaast weergegeven.

Eigen vermogen (x € 1000)	2025	2024	2023	2022
Eigen vermogen per 1 januari	59.764	61.776	70.303	48.868
Tussentijdse resultaatbestemming	-61	-7.216	-14.739	-2.149
Gerealiseerd resultaat	9.775	5.205	6.212	23.854
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten	9.715	-2.012	-8.527	21.435
Eigen vermogen per 31 december	69.479	59.764	61.776	70.303

Exploitatieresultaat (x € 1000)

Totale baten	587.214
Totale lasten	577.499
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten	9.715
Af: stortingen in reserves	-12.423
Bij: onttrekkingen aan reserves	12.484
Saldo mutaties reserves	61
Gerealiseerd resultaat	9.775

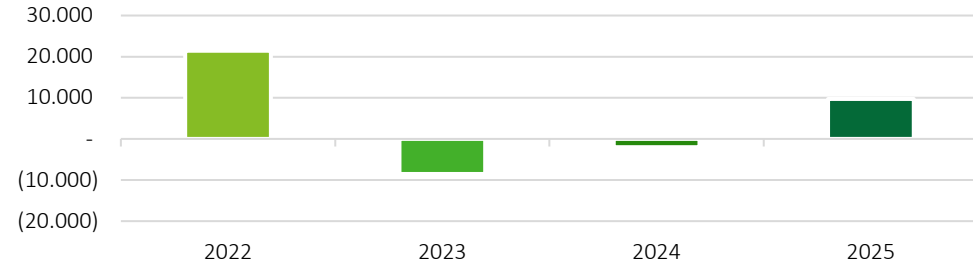
Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Het overzicht van baten en lasten over het boekjaar 2025 laat een voordelig gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten van € 9,7 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 1,5 miljoen (begroting na wijziging).

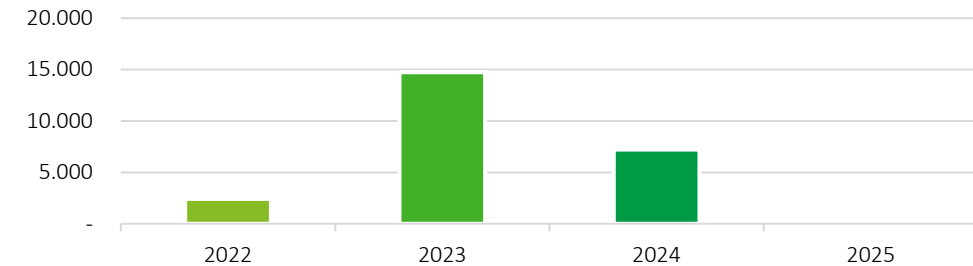
De jaarrekening 2025 sluit – na verwerking van de mutaties in reserves – met een voordelig gerealiseerd resultaat van circa € 9,8 miljoen.

In de programmaverantwoording geeft het college van burgemeester en wethouders per programma op hoofdlijnen een verklaring voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging. In de paragraaf bedrijfsvoering heeft het college de rechtmatigheid van de begrotingsafwijkingen nader toegelicht.

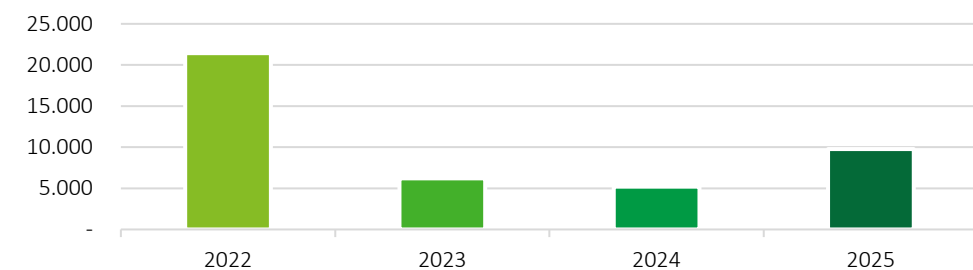
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten
(x € 1000)

Mutaties in reserves
(x € 1000)

Gerealiseerd resultaat
(x € 1000)

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Als sprake is van een forse schuld en veel eigen vermogen (totaal van algemene en bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. We zien dat de gemeente Heerlen een solvabiliteit over 2025 realiseert van 11,4%. Deze is weliswaar verbeterd ten opzichte van voorgaand jaar, maar classificeert op basis van het Gemeenschappelijk Financieel toezichtkader van de provincie als meest risicovol.

Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de nettoschuldquote. De nettoschuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de 'druk' van de rentelasten en -aflossingen op de exploitatie. De netto schuldquote van de gemeente over 2025 bedraagt 67,2% en is verbeterd ten opzichte van vorig jaar toen deze nog 72,2% bedroeg. Deze netto schuldquote classificeert volgens de provincie als minst risicovol.

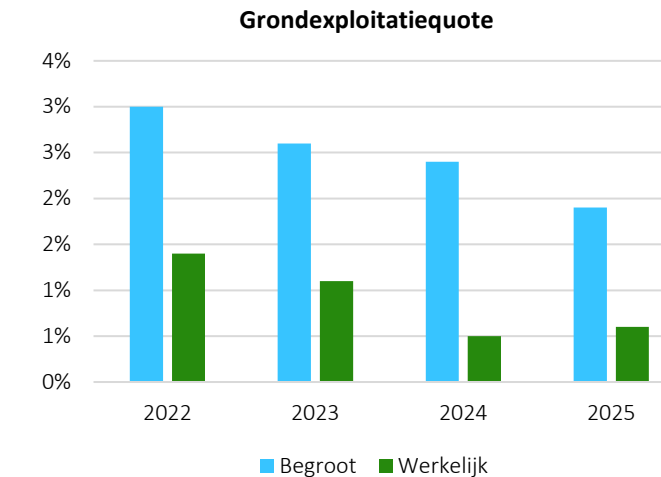
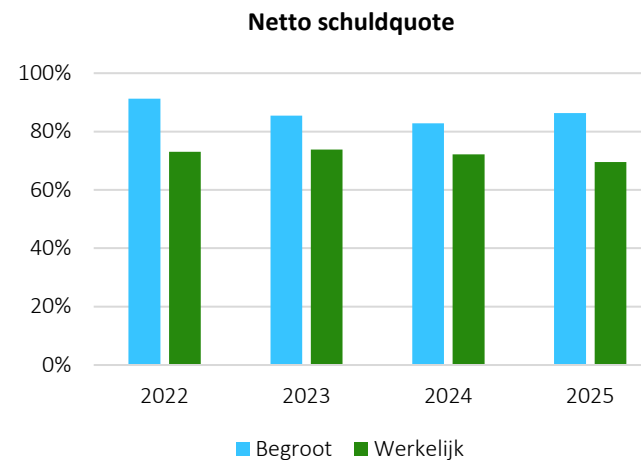
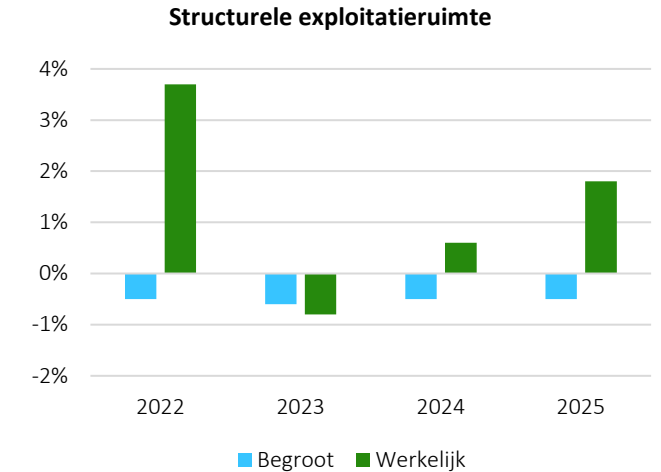
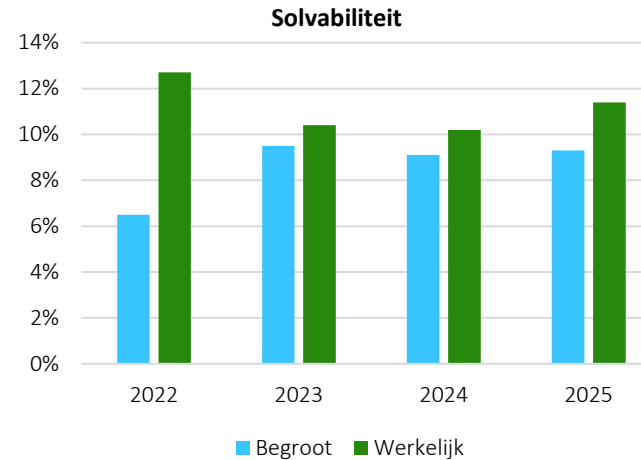
Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is ook van belang te kijken naar de structurele baten en lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerendezaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van leningen) te dekken. De gemeente realiseert over 2025 een structurele exploitatieruimte van 1,8% wat voor de provincie als minst risicovol wordt gekwalificeerd. Dit laat onverlet dat de gemeente in haar begroting een structureel evenwicht dient te presenteren waar de provincie op toetst.

Grondexploitatiequote

De grondexploitatiequote geeft aan hoe groot de grondpositie (waarde van de grond) is ten opzichte van de totale baten van de gemeente. In de regel geldt: hoe hoger de grondexploitatiequote, hoe groter het risico dat de gemeente loopt. De grondexploitatiequote is voor 2025 0,6% wat conform het Gemeenschappelijk Financieel toezichtkader door de provincie wordt gekwalificeerd als minst risicovol.

Kengetallen voor gemeente Heerlen (begroot en werkelijk over de periode 2022-2025)

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Voorspellende waarde van uw begroting

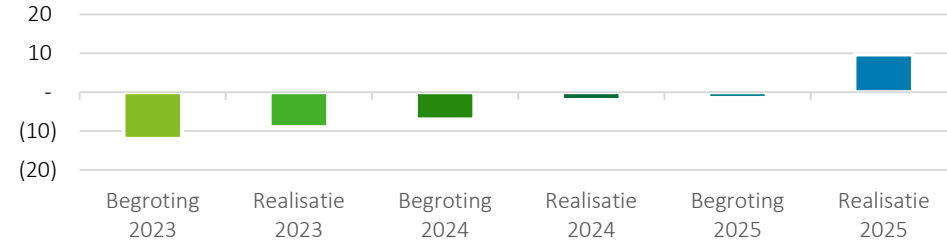
De jaarrekening 2025 sluit met een positief gerealiseerd resultaat van circa € 9,8 miljoen. Dit resultaat wordt hoofdzakelijk gedreven door een hoger gerealiseerde baat op het programma bestuur en ondersteuning en een hogere last op het programma sociaal domein. Een volledig overzicht van de afwijkingen wordt in de programmaverantwoording in de jaarstukken uiteengezet.

De begroting is voor uw gemeente een belangrijk sturingsinstrument. Het is een kaderstellend document waarmee de gemeenteraad financiële en beleidsmatige kaders vaststelt waarbinnen het college van burgemeester en wethouders het beleid kan uitvoeren en doelen kan realiseren. Uit het overzicht van baten en lasten over 2025 blijken afwijkingen c.q. volumeverschillen in zowel de lasten, baten als saldi. De vergelijking vindt plaats op basis van de bijgestelde begroting. Een deel van de afwijkingen is te verklaren doordat alleen budgetneutrale wijzigingen worden verwerkt in de bijgestelde begroting. Wijzigingen die niet budgetneutraal zijn worden alleen toegelicht aan de gemeenteraad, maar leiden niet tot aanpassingen in de bijgestelde begroting. Dit is conform de huidige afspraken met de gemeenteraad, maar kunnen tegelijkertijd leiden tot onrechtmatigheden die het college moet rapporteren. Het andere deel van de afwijkingen is te verklaren door het niet uit kunnen voeren van de ambities, onvoldoende realisatiekracht aan de lastenkant, en van late bijstellingen vanuit het Rijk. Wij vragen voor boekjaar 2026 uw aandacht voor deze verwerkingswijze om ook niet-budgetneutrale wijzigingen door te voeren in de bijgestelde begroting.

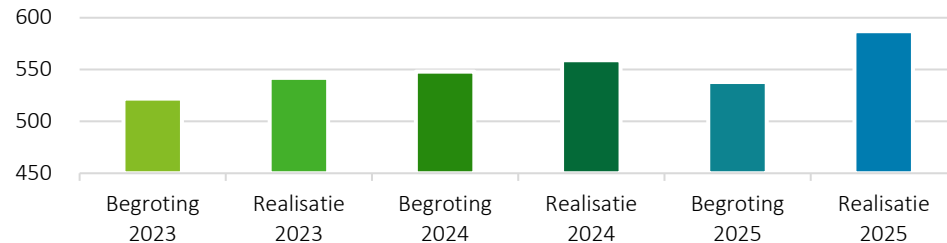
Kwaliteit en transparantie van de jaarstukken

Bij de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat uw jaarstukken 2025 voldoen aan de vereisten uit het BBV. Wij hebben bij onze werkzaamheden de jaarstukken integraal doorgenomen en hebben daarbij – naast de verenigbaarheid van jaarverslag en jaarrekening – vanuit het belang en begrip van de gebruikers van de jaarstukken vooral gelet op de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de daarin opgenomen toelichtingen en analyses.

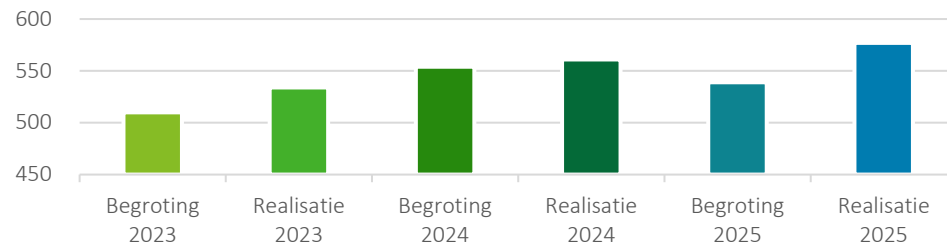
Saldo baten en lasten | Begroting vs. realisatie
(x € 1000)

Baten | Begroting vs. realisatie (excl. mutaties reserves)
(x € 1000)

Lasten | Begroting vs. realisatie (excl. mutaties reserves)
(x € 1000)

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Het weerstandsvermogen is toegenomen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit op basis van de door de gemeente geschatte risico's. De beschikbare weerstandscapaciteit is gestegen ten opzichte van 2024 waarbij tegelijkertijd de benodigde weerstandscapaciteit ook is gestegen. Daarmee blijft de ratio nagenoeg gelijk op 0,95 (2024: 0,91).

Beschikbare weerstandscapaciteit

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 26,4 miljoen (2024: € 24,6 miljoen). De beschikbare weerstandscapaciteit is daarmee gestegen ten opzichte van voorgaand jaar.

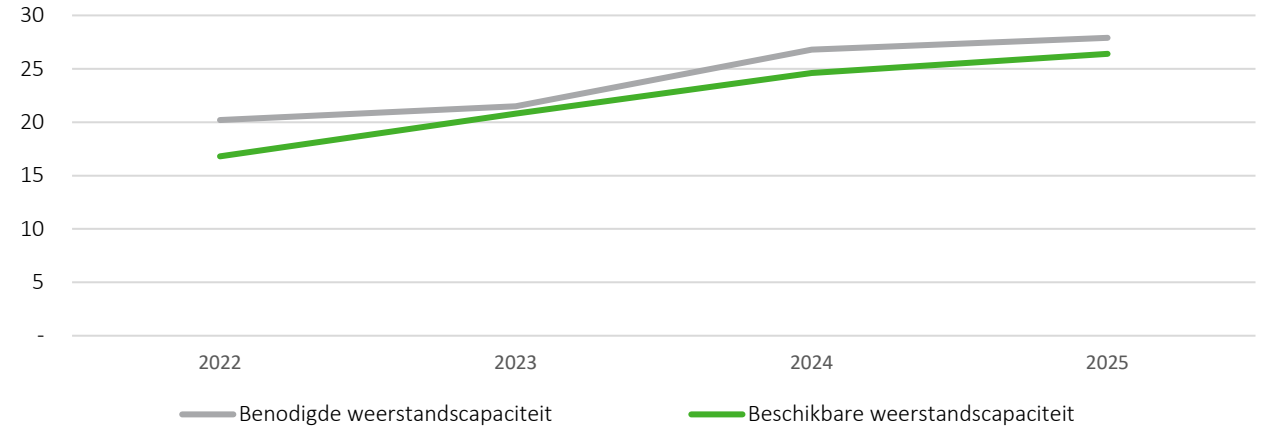
Benodigde weerstandscapaciteit

De inventarisatie van risico's – die in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van het jaarverslag is opgenomen – geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een schatting van de kans dat het geïdentificeerde risico zich voordoet, om daarmee de benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen. Daarbij geeft het college van burgemeester en wethouders een doorlopend inzicht in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en is vermeld welke risico's zijn vervallen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook is een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van de belangrijkste risico's.

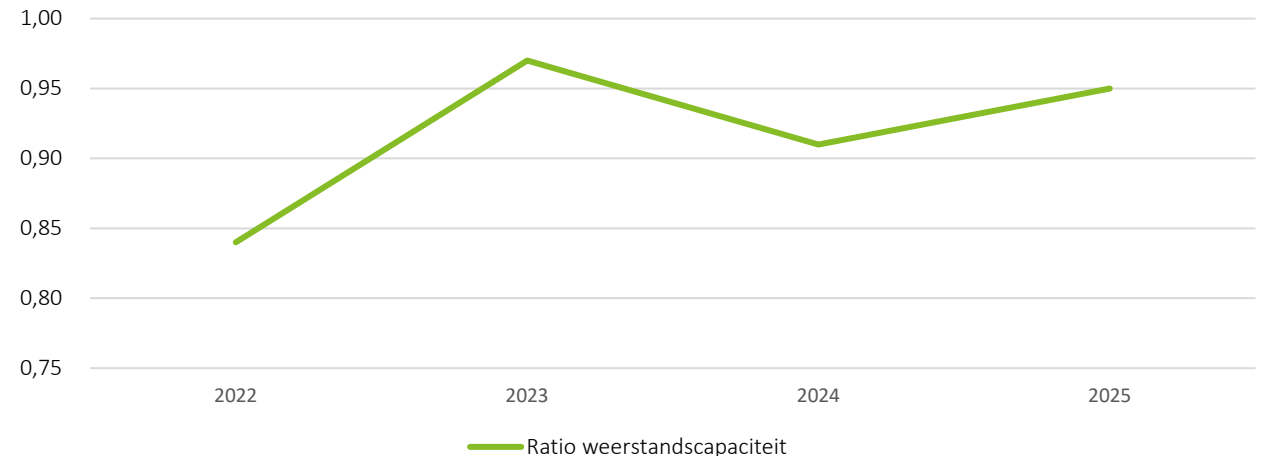
Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Het berekende bedrag voor specifieke risico's bedraagt € 27,9 miljoen (2024: € 26,8 miljoen). Ten opzichte van 2024 is hiermee eveneens sprake van een hogere benodigde weerstandscapaciteit.

Uw weerstandscapaciteit van € 26,4 miljoen is nagenoeg toereikend in relatie tot de berekende risico's van € 27,9 miljoen. Dit heeft het college inhoudelijk nader toegelicht in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van het jaarverslag.

Weerstandscapaciteit
(x € 1 miljoen)

Ratio weerstandscapaciteit

Rechtmatigheidsverantwoording

Vanaf boekjaar 2023 is het college van burgemeester en wethouders verplicht in de jaarrekening een rechtmatigheidsverantwoording op te nemen waarin zij zich verantwoordt over de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties (inclusief begrotingsrechtmatigheid). Een uitgebreidere toelichting op de onrechtmatigheden en de vervolgacties om deze op te lossen/te voorkomen is opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering van het jaarverslag.

Verantwoordings- en rapportagegrens

Via de Financiële Verordening heeft gemeenteraad de verantwoordings- en rapportagegrens nader uitgewerkt die in het Controleprotocol 2025 nader is geconcretiseerd. De verantwoordingsgrens heeft het college gehanteerd bij het opmaken van de rechtmatigheidsverantwoording en de uiteindelijke conclusie daaromtrent. Fouten en onduidelijkheden die de verantwoordingsgrens niet overschrijden, zorgen voor een positieve uiting van het college waaruit blijkt dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. De rapporteringsgrens bepaalt de diepgang van de toelichting van het college in de paragraaf bedrijfsvoering.

Uit de in de jaarrekening opgenomen rechtmatigheidsverantwoording blijken wel onrechtmatigheden welke de verantwoordingsgrens te boven gaan.

Normenkader

Het college heeft het van toepassing zijnde normenkader in kaart gebracht via het Controleprotocol 2025 dat door de gemeenteraad is vastgesteld in de vergadering van 25 februari 2026. Wij hebben vastgesteld dat dit normenkader leidend is geweest voor het college om te komen tot de rechtmatigheidsverantwoording en de toelichtingen in de paragraaf bedrijfsvoering. Hierin zijn tevens de goedkeurings- en rapportagetoleranties voor de controle van de jaarrekening 2025 in geconcretiseerd.

Financiële Verordening

Daarnaast hebben wij vastgesteld dat het college de Financiële Verordening verder heeft geactualiseerd. Deze is vastgesteld door de gemeenteraad op 25 februari 2026 en met terugwerkende kracht geldig vanaf 1 januari 2025.

Interne controle

De basis voor de uitspraken welke worden gedaan in de rechtmatigheidsverantwoording, vormt de door de gemeente vormgegeven interne controle. Hiertoe heeft de gemeente het Intern Beheersingsplan 2025 opgesteld waarin de uiteenzetting en planning van de interne controle is vormgegeven. Hierin wordt inhoudelijk gekeken naar de relevante transactiestromen die in de interne controle worden betrokken en de wijze van rapportering hiervan.

Ten behoeve van de doorontwikkeling van de interne controle hebben wij verder de volgende aanbevelingen:

- Voor de jaarrekeningcontrole vragen wij de planning van de interne controle en de rechtmatigheidsverantwoording af te stemmen op het interne jaarrekeningtraject. Daarmee zorgt de gemeente ervoor dat tijdig alle onderbouwingen aanwezig zijn voor de totstandkoming van de rechtmatigheidsverantwoording in de concept jaarstukken en dat de interne controles zelf ook tijdig gereed zijn voor accountantscontrole.
- In de interne controle van de aanbestedingen zijn diverse aanbestedingsfouten aangetroffen. Dit zijn diverse fouten die betrekking hebben op het niet (tijdig) aanbesteden van dossier, maar ook het niet juist doorlopen van aanbestedingsprocedures zoals het enkelvoudig aanbesteden terwijl dit meervoudig of Europees had moeten zijn. Gezien de omvang van de fouten dringen wij aan op het verbeteren van de processen en het systeem voor aanbestedingen om onrechtmatigheden in de toekomst te voorkomen.

Begrotingscriterium

Bij de rechtmatigheidsverantwoording vormt het begrotingscriterium een belangrijk toetsingscriterium. Financiële beheershandelingen die ten grondslag liggen aan de baten, lasten en balansmutaties, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en de hiermee samenhangende programma's (begrotingscriterium). Uitgangspunt hiervoor is het niveau waarop de gemeenteraad de budgetten in de begroting en bij investeringen geautoriseerd heeft. In de begroting zijn de bedragen voor de lasten en baten vermeld die door de gemeenteraad zijn vastgesteld. Dit houdt in dat de financiële beheershandelingen dienen te passen binnen de begroting.

De gemeenteraad en het college hebben afspraken gemaakt in welke situatie lastenoverschrijdingen onrechtmatig maar acceptabel zijn (lastenoverschrijdingen zijn en blijven onrechtmatig, maar zijn onder voorwaarden acceptabel wat betekent dat het college deze niet hoeft toe te lichten in de paragraaf bedrijfsvoering). Hieruit blijkt dat in het kader van rechtmatigheid wijzigingen als tijdig en daarmee acceptabel kunnen worden aangemerkt, als in de jaarrekening deze ten opzichte van de begroting over dat boekjaar worden gemeld. Wel merken wij op dat het binnen de gemeente gebruikelijk is alleen budgetneutrale wijzigingen gedurende het boekjaar te verwerken in de bijgestelde begroting. Wijzigingen die niet budgetneutraal zijn, worden alleen toegelicht aan de gemeenteraad, maar leiden niet tot aanpassingen in de bijgestelde begroting. Deze werkwijze zorgt mede voor een zeer forse lastenoverschrijding qua begrotingsrechtmatigheid die het college rapporteert. Wij vragen uw aandacht voor deze verwerkingswijze om ook niet-budgetneutrale wijzigingen door te voeren in de bijgestelde begroting. U heeft aangegeven deze methode nader te bekijken als onderdeel van de implementatie van de nieuwe financiële administratie om vanaf 2027 als volledig jaar toe te passen.

Wij hebben vastgesteld dat het college specifieke werkzaamheden heeft uitgevoerd ten aanzien van het begrotingscriterium, zijnde een interne controle op programmaoverschrijdingen waaronder een controle op kredietoverschrijdingen waarbij wordt vastgesteld of de verschillen tussen de primaire en definitieve begroting aansluiten met de door de gemeenteraad goedgekeurde begrotingsmutaties.

Kredietoverschrijdingen

Er is voor boekjaar 2025 geen sprake van kredietoverschrijdingen die de verantwoordingsgrens overschrijden.

Programmaoverschrijdingen

Uit de analyse van de programmaoverschrijdingen blijkt dat sprake is van overschrijdingen van lasten ten bedrage van circa € 39,7 miljoen. De gemeente heeft deze lastenoverschrijding voor € 39,2 miljoen in haar rechtmatigheidsverantwoording opgenomen. Dit verschil doet overigens geen afbreuk aan de gestelde conclusies door het college. De gerapporteerde overschrijdingen zijn voor € 37,8 miljoen als acceptabel aan te merken op basis van de Financiële Verordening ex art. 212 Gemeentewet.

Rechtmatigheidsverantwoording

Tegelijkertijd zijn er onderschrijdingen van lasten en over- en onderschrijdingen van baten voor een bedrag van € 3,0 miljoen. De conclusie hierbij is dat deze als onrechtmatig zijn aan te merken omdat deze niet tijdig zijn gemeld aan de raad en daarmee ook niet zijn verwerkt in de begroting.

Voorwaardencriterium

Het voorwaardencriterium heeft betrekking op de eisen die worden gesteld aan de uitvoering van de financiële beheershandelingen. De eisen c.q. voorwaarden zijn afkomstig uit de relevante wet- en regelgeving zoals opgenomen in het normenkader, en hebben betrekking op aspecten als doelgroep, termijn, grondslag, administratieve bepalingen, normbedragen, bevoegdheden, bewijsstukken, recht, hoogte en duur.

Gemeenten stellen via de financiële verordening en/of onderliggende nota's kaders vast die van invloed zijn op verslaggeving. Het gaat hier om de invulling van de ruimte die het BBV geeft voor eigen gemeentelijke kaders. Denk hierbij aan grenzen voor het activeren van investeringen, afschrijvingstermijnen, omgang met reserves en voorzieningen en dergelijke. Deze vallen onder het getrouwe beeld en vallen per definitie onder de reikwijdte van de reguliere accountantscontrole. Ook voorwaarden die direct van invloed zijn op de verslaggeving c.q. het getrouwe beeld van de jaarrekening, worden niet opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording. Hierbij kan worden gedacht aan het niet naleven van voorwaarden met betrekking tot recht, hoogte, duur, termijnen, inkomensoverdrachten en het opleggen van belastingen dat tot gevolg heeft dat de bijhorende lasten of opbrengsten onjuist of onvolledig zijn. Het niet naleven van deze voorwaarden heeft direct invloed op het getrouwe beeld van deze posten in de jaarrekening.

Die onderwerpen die niet onder het getrouwheidsoordeel van de accountant vallen, hebben we onderstaand nader toegelicht inclusief de wijze waarop het college deze in haar werkzaamheden heeft betrokken.

Aanbestedingen

Uw gemeente voert in het kader van de controle op de naleving van de aanbestedingsregels jaarlijks een uitgebreide detailcontrole uit. Deze werkzaamheden bestaan uit de interne toets of inkopen rechtmatig zijn aanbesteed. Hierbij wordt zowel aan uw eigen inkoop- & aanbestedingsbeleid als aan de overkoepelende (Europese) wetgeving

getoetst. Wij constateren dat de totale geconstateerde onrechtmatigheden in 2025 € 3,8 miljoen bedragen. Hiervan heeft € 0,6 miljoen betrekking op doorwerkfouten vanuit voorgaande jaren, € 2,7 miljoen op EU-aanbestedingen en € 0,5 miljoen op aanbestedingen conform het eigen beleid van de gemeente. Wij merken op dat de doorwerkfouten door de gemeente ten onrechte niet zijn meegenomen in de rechtmatigheidsverantwoording. Dit doet overigens geen afbreuk aan het oordeel van het college.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

Volgens de Kadernota Rechtmatigheid 2025 adviseert de commissie BBV een overkoepelend beleidsstuk M&O te maken. Deze bevat naast algemene uitgangspunten en risicoanalyse ook maatregelen ter voorkoming en afdoening. Wij stellen vast dat de gemeente géén M&O-beleid heeft en adviseren – in analogie van de Commissie BBV – dit beleid in 2026 op te stellen. Hiermee kan worden geborgd dat de M&O-maatregelen op de juiste wijze en volledig worden verankerd in de administratieve organisatie. Daarnaast is het hebben van een M&O-beleid van belang gezien met dit beleid de gemeenteraad kaders kan stellen waarbinnen de uitvoering vorm kan worden geven. Het betreft kaders voor de opzet, uitvoering, controle en evaluatie van het M&O-beleid.

Fraude, integriteit, en naleving wet- en regelgeving

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of van het overtreden van wet- en regelgeving

Bij onze controle vragen wij u jaarlijks inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking kan bevatten door fraude of het overtreden van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van de inschattingen, het proces dat u daarbij hanteert, en de communicatie daarover met het personeel en met de gemeenteraad. Tijdens deze gesprekken heeft uw organisatie aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken.

In onze adviesbrief hebben we stilgestaan bij de doorontwikkeling van de gemeente inzake risicomanagement en de daartoe behorende frauderisicoanalyse. De gemeente is daartoe bezig om in 2026 een kadernota risicomanagement op te stellen. Deze kadernota moet meer sturing geven aan het proces voor risicomanagement en biedt daarnaast handvatten om te komen tot een nieuwe gemeentebrede (fraude)risicoanalyse. Wij onderschrijven het belang van gedegen risicomanagement en het hebben van een actuele frauderisicoanalyse. Op deze wijze heeft de gemeente inzicht in de belangrijkste risico's en de daarbij behorende interne beheersingsmaatregelen. Wij zien het opstellen van eerdergenoemde kadernota als een positieve ontwikkeling op het gebied van fraude en integriteit en hebben vernomen dat deze vóór het zomerreces nog door de directie en in het najaar door de gemeenteraad wordt vastgesteld.

Wij vragen de gemeente deze positieve ontwikkeling door te zetten met het opstellen van eerdergenoemde frauderisicoanalyse en het in kaart brengen van de belangrijkste (fraude)risico's en de bijbehorende beheersmaatregelen. Hiertoe is mede door de Rijksrecherche een bijdrage geleverd door een presentatie over (fraude)risico's te verzorgen in maart jongstleden. Wij hebben vernomen dat er na het zomerreces een tweede sessie volgt voor medewerkers van de gemeente die zich in kwetsbare functies begeven. Dit is daartoe een goede eerste aanzet in de bewustwording van frauderisico's binnen de gemeente en de wijze waarop de gemeente hiermee omgaat. Het concretiseren hiervan in een frauderisicoanalyse helpt de gemeente dit verder te concretiseren en waar nodig, acties uit te zetten in de processen van de gemeente.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen voor de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en efficiëntie van de bedrijfsvoering, en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten, doordat sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen of verkeerd voorstellen van zaken, of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge, maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben de accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast, in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Fraude en integriteit

Jaarlijks verstrekt u ons inzicht in de integriteitsmeldingen zoals opgenomen in uw jaarverslag integriteit. Wij hebben uw jaarverslag integriteit 2024 en 2025 ontvangen en dit besproken met de medewerker integriteit. Uit dit gesprek blijkt dat de gemeente adequaat reageert op de meldingen die ontvangen worden. Wij stellen vast dat er geen meldingen in 2025 zijn gedaan die van invloed zijn op de accountantscontrole.

Overige bevindingen

Single information, Single audit

Het aantal SiSa-regelingen is ook in boekjaar 2025 weer verder gestegen. Per saldo is er 1 regeling bijgekomen in 2025 en blijft het aantal regelingen onverminderd hoog. We constateren dat de dossiervorming rondom de SiSa voor verbetering vatbaar is. Alhoewel wij actuele formats – aansluitend bij de wettelijke regeling – hebben gedeeld met de ambtelijke organisatie, zien wij dat niet iedereen deze consequent en op de juiste wijze voorbereidt. Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole voor boekjaar 2026 zijn wij voornemens een verdiepende workshop inzake SiSa te geven om daarmee een bijdrage te leveren aan een juiste en gedegen voorbereiding het SiSa-dossier. Daarnaast zien we ruimte voor verbetering op de volgende vlakken:

- Zorg ervoor dat de gemeente het SiSa-format invult op basis van de verplichtingen van het Rijk. Correcties over voorgaande jaren kunnen alleen verantwoord worden indien het format dit toestaat (bijvoorbeeld via een indicator voor correcties). In alle andere gevallen zal er afstemming met het Rijk plaats moeten vinden hoe eventuele correcties verwerkt dienen te worden.
- De gemeente dient in de aanlevering zorg te dragen voor een uitdraai uit de financiële administratie met bijbehorende parameters waaruit blijkt welke lasten (eventueel baten) in de SiSa worden verantwoord. Op deze wijze is direct inzichtelijk hoe de SiSa aansluit op de financiële administratie. We zien dat de gemeente met enige regelmaat zelf overzichten van lasten aanreikt voor accountantscontrole waarbij de aansluiting niet gemaakt is of kan worden met de financiële administratie.
- Onderbouw 0-verantwoordingen (zowel indicatoren die nihil zijn als gehele regelingen die als nihil worden verantwoord) in een position paper en onderbouw de stellingen die worden gedaan in de position paper. Deze onderbouwingen zijn op dit moment amper aanwezig in het voorbereide SiSa-dossier.
- Draag zorg dat er een aansluiting is tussen de werkelijke besteding die de gemeente heeft gehad vanuit de financiële administratie en de verantwoorde lasten in de SiSa. We komen nog diverse malen tegen dat er afgetopt wordt en niet alle lasten in de SiSa worden betrokken. Dit zorgt er mede voor dat de financiële administratie niet (geheel) aansluit op de verantwoorde SiSa-regelingen.

We willen naast bovenstaande workshop graag ook verkennen welke mogelijkheden er zijn in het verder naar voren halen van de controle op de SiSa-bijlage of delen hiervan om daarmee de druk tijdens de jaarrekeningcontrole te verminderen.

Onderhoudsvoorzieningen

De gemeente kent diverse onderhoudsvoorzieningen. Het BBV schrijft voor dat gemeenten beheerplannen moeten hebben voor het onderhouden van kapitaalgoederenvragen. De meeste beheerplannen worden in 2026 door de gemeente geactualiseerd, omdat deze anders voor BBV te oud zijn om ter onderbouwing te dienen voor de huidige onderhoudsvoorzieningen.

Wij vragen de gemeente om bij opmaak van de geactualiseerde beheerplannen allereerst rekening te houden met een voldoende lange doorlooptijd waarbij al het soort onderhoud aan bod komt. Door een voldoende lange doorlooptijd in het beheerplan te betrekken, past het plan bij de werkelijkheid en kan de gemiddelde dotatie ook op basis van al het soort onderhoud worden bepaald. Daarnaast vragen wij de gemeente om een realistische planning van werkzaamheden te beogen die ook past bij de kennis en ervaring die de gemeente heeft bij het uitvoeren van onderhoud de afgelopen jaren. Daar waar het afgelopen jaar in enkele voorzieningen vertragende factoren in het uitvoeren van onderhoud zijn opgetreden, zien wij dit juist als een kans om dit realistisch te plannen in de nieuwe beheerplannen om daarmee een zo actueel mogelijk beeld te krijgen van het geplande en uit te voeren onderhoud.

Bij de interim-controle 2026 zullen wij enkele beheerplannen in onze controle betrekken.

Grondexploitaties

De balanspost met de belangrijkste schattingen in de jaarrekening betreft de voorraad onderhanden werk, waaronder de bouwgronden in exploitatie (grondexploitatie). Deze balanspost bedraagt per ultimo 2025 € 4,6 miljoen waarvoor € 3,6 miljoen de bouwgronden in exploitatie betreft. Deze post is daarmee niet materieel voor de gemeente Heerlen. De nog te realiseren baten en lasten vormen samen met de boekwaarde de basis voor de waardering in de jaarrekening, oftewel het verwachte resultaat bij afsluiting van de projecten. Dit leidt tot een voorziening indien het college verwacht dat het project verlieslatend is en tot (tussentijdse) winstneming bij een verwachte winst. Voor de waardering van grondexploitatie dient de gemeente per individueel project te bepalen of de gemeente de boekwaarde plus de in de toekomst nog te realiseren kosten en opbrengsten, naar beste schatting, terugverdiend. Ultimo 2025 gaat het om 8 individuele projecten. Er is geen sprake van nieuwe grondexploitaties en er zijn ook geen grondexploitaties in 2025 afgesloten.

De gemeente Heerlen schat ultimo 2025 dat de totale voorziening voor verlieslatende grondexploitaties circa € 5,8 miljoen bedraagt die volledig in mindering wordt gebracht op de boekwaarde aan de debetzijde van de balans.

Wij hebben in diverse gesprekken met de gemeente de onderbouwingen van de gemeente in onze controle betrokken waaruit geen materiële tekortkomingen zijn gebleken.

Interne beheersing

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2025

Adviesbrief 2025, toegespitst op de interne (financiële) beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2025 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle was primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing, voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

Voor de bevindingen van de interim-controle verwijzen wij naar onze adviesbrief gedateerd d.d. 15 januari 2026.

In deze adviesbrief hebben wij een aantal aandachtspunten voor het opstellen en controleproces van de jaarrekening 2025 benoemd. Als onderdeel van onze werkzaamheden voor de jaarrekening zijn wij nagegaan of deze aandachtspunten voldoende zijn opgevolgd. Voor zover de opvolging en/of onze controle ervan hiertoe aanleiding geven, hebben wij onze bevindingen in dit accountantsverslag bij het betreffende onderwerp verwerkt.

Memoriaalboekingen

Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgang plaatsvinden. Deze boekingen zijn hierdoor in opzet meer risicovol en daarom besteden wij bij onze controle extra aandacht aan deze boekingen.

Wij merken op dat de gemeente inzet op een verdere verbetering en systeemtechnisch ingerichte workflow van de processen rondom memoriaalboekingen bij de implementatie van de nieuwe financiële administratie AFAS. Wij zullen deze ontwikkelingen onverminderd blijven monitoren en de gemeente waar gewenst adviseren. Dit betekent dat er ten opzichte van vorig jaar inzake de memoriaalboekingen geen sprake is van een doorontwikkeling in het proces van de totstandkoming van de memoriaalboekingen. Daarmee blijft sprake van een tekortkoming in de interne beheersing. Gezien het feit dat met memoriaalboekingen correcties doorgevoerd kunnen worden die initiële boekingen kunnen doen wijzigingen, willen wij via deze weg het belang benadrukken van het uitvoeren van het uitvoeren van interne controlewerkzaamheden en het hebben van een gedegen interne beheersing rondom memoriaalboekingen.

Evaluatie opstel- en controleproces

Medio 2025 hebben wij met de ambtelijke organisatie het opstel- en controleproces van de jaarrekening 2024 geëvalueerd. Uit deze evaluatie zijn verbeteringen naar voren gekomen. Wij stellen naar aanleiding van de accountantscontrole over 2025 vast dat het opstelproces verder is verbeterd ten opzichte van voorgaand jaar en dit positief heeft bijgedragen aan het verloop van de accountantscontrole. Eerder in dit accountantsverslag hebben wij enkele aanbevelingen gedaan aan de gemeente om controleonderwerpen effectiever te kunnen voorbereiden. Deze zullen wij mede in de evaluatie van het controleproces over 2025 met de ambtelijke organisatie bespreken.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving is verder doorontwikkeld.

Wij hebben in 2025 diverse werkzaamheden uitgevoerd ten aanzien van voor accountantscontrole relevante IT-systemen. De door ons geconstateerde tekortkomingen in de IT-omgeving leiden ertoe dat de gemeente en wij niet kunnen steunen op de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Als gevolg hiervan hebben wij evenals in voorgaande jaren extra gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd, waaronder specifieke werkzaamheden om de betrouwbaarheid van data en lijstwerk vast te stellen.

Bijlagen

A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de niet-gecorrigeerde controleverschillen groter dan de rapporteringstolerantie van € 577.450 of die om kwalitatieve redenen van belang zijn om te rapporteren.

Aard van de fouten	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	€ 0,-
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	€ 0,-
Totaal getrouwheidsfouten	€ 0,-

- Wij hebben van het college van burgemeester en wethouders een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

A2 - Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening. De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Ten onrechte niet meegenomen bedrag inzake de begrotingsrechtmatigheid	BBV	€ 551.000
Doorloopfouten EU-aanbestedingen niet meegenomen in de rechtmatigheidsverantwoording	BBV	€ 645.000
Omissies presentatie overlopende posten SiSa	BBV	-

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2025

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheidsoordeel bij de jaarrekening 2025 en onze conclusies ten aanzien van de rechtmatigheid van de SiSa-bijlage 2025. Tevens nemen wij onderstaand de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen op.

- Rechtmatigheidsoordeel specifieke uitkeringen (zoals blijkt uit de controleverklaring): goedkeurend
- Strekking controleverklaring getrouwheid gehele jaarrekening: goedkeurend

Per regeling geven wij in de volgende tabel aan of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
JenV A17	Regeling specifieke uitkering voorkomen georganiseerde en ondermijnende jeugdcriminaliteit	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
JenV A20B	Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, extremisme en terrorisme 2023- 2026 (SiSa tussen medeoverheden)	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
BZK C132	Inrichten overheidsbrede loketten	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
BZK C62	Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
BZK C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 (OAB)	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
OCW D10	Volwasseneneducatie	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
OCW D12	Regionale meld- en coördinatiefunctie	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
OCW D12A	Regionaal programma voortijdig schoolverlaten	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
OCW D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
OCW D21	Specifieke uitkering Impuls Jongerencultuur	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
OCW D23	Regeling eenmalige specifieke uitkering en subsidies lokale bibliotheekvoorzieningen	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
IenW23 E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
Subtotaal			€ 0,-	

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2025

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
Subtotaal			€ 0,-	
lenW E102B	Specifieke uitkering Beekdalen zijrivieren Maas Limburg	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
lenW E103B	Tijdelijke stimuleringsregeling slim, veilig, doelmatig en duurzaam gebruik van mobiliteitsinfrastructuur 2023-2029	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
lenW E104	Specifieke uitkering woningbouw op korte termijn door bovenplanse infrastructuur	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
lenW E120	Regeling specifieke uitkering verkeersveiligheidsmaatregelen 2025-2030	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
lenW E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
lenW E44	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021-2027	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
lenW E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022- 2023	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
lenW E97	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2023	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
EZ F20	Regeling specifieke uitkering Impulsaanpak winkelgebieden	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G2	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire gebundelde uitkering Participatiewet in jaar T_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ in jaar T (exclusief BOB)_gemeentedeel 2024	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire levensonderhoud BBZ in jaar T (exclusief BOB)_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire in jaar T (exclusief BOB)_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ en achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BOB in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire in jaar T_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
Subtotaal			€ 0,-	

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2025

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
Subtotaal			€ 0,-	
SZW G3	BBZ vanaf 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire in jaar T_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G4	Tozo 1_fundamentele rechtmatigheidseisen _gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G4	Tozo 1_belangrijke rechtmatigheidseisen _gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G4	Tozo 2_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G4	Tozo 3_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G4	Tozo 4_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G4	Tozo 5_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire - gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud in jaar T_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire - gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen op kapitaalverstrekking in jaar T_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G10	Wet inburgering_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G12	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Bijzondere bijstand in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire in jaar T_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G12	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Wet Inburgering van 13 september 2012 in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire in jaar T_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G13	Besteding/baten onderwijsroute_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
SZW G13	Bestedingen/baten overige voorzieningen_gemeentedeel 2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VWS H1	Ministeriële regeling heroïnebehandeling	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VWS H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport 2024-2025	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
Subtotaal			€ 0,-	

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2025

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
Subtotaal			€ 0,-	
VWS H30	Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VWS H35B	Specifieke uitkering IZA-doelen 2023-2026	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VWS H40B	Specifieke uitkering IZA transformatiemiddelen 2024 - 2027 (SiSa tussen medeoverheden)	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J9	Specifieke uitkering woningbouwimpuls	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J100	Regeling kansrijke wijk	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J109	Meerjarig regeling specifieke uitkering herstructurering volkshuisvesting	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J17	Realisatiestimulans	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J18	Regeling specifieke uitkering isolatieopgave Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J31	Regeling vaststelling regels verstrekken eenmalige specifieke uitkering aan gemeenten huisvesting kwetsbare doelgroepen	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J32	Regeling specifieke uitkering ventilatie in scholen	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J47	Volkshuisvesting	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J55	Aanpak energiearmoede	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J94	Regeling specifieke uitkering verduurzaming slecht geïsoleerde woningen van eigenaar-bewoners en woningen van verenigingen van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties in het kader van het Nationaal Isolatieprogramma	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J95	Regeling specifieke uitkering regionale structuur Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
VRO J96B	Regiodeals 4e tranche	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
KGG K1	Regeling aankoop woningen onder een hoogspanningsverbinding	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
KGG K28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
AenM M16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	N.v.t.	€ 0,-	N.v.t.
Totaal			€ 0,-	

C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de “Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)” en vormen een belangrijk onderdeel van het ‘normenkader’ waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Heerlen in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.

- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde ‘onafhankelijkheids-evaluatie’), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een gemeenteraad, raadscommissie of auditcommissie, overwegen wij ook een van deze instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen wordt periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om het komend boekjaar teamleden bij de gemeente Heerlen te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Heerlen

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente

die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid met een (geschatte) waarde van meer dan € 100 ontvangen of verstrekt, en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Onder Deloitte wordt verstaan één of meer van Deloitte Touche Tohmatsu Limited ("DTTL" of "Deloitte Global"), haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten (tezamen, de "Deloitte-organisatie"). DTTL en haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten zijn juridisch gescheiden en onafhankelijke entiteiten, die elkaar niet kunnen verplichten of binden ten aanzien van derden. DTTL en iedere DTTL member firm en aan hen verbonden entiteiten zijn aansprakelijk voor hun eigen handelen en nalaten, en niet voor het handelen of nalaten van een andere entiteit. DTTL verleent geen diensten aan cliënten. Raadpleeg www.deloitte.com/about voor meer informatie.

Deloitte levert toonaangevende audit- en assurance-, belastingadvies- en juridische diensten, en diensten op het gebied van consulting, financial advisory, en risk advisory aan bijna 90% van de Fortune Global 500® en duizenden particuliere bedrijven. Onze professionals leveren meetbare en blijvende resultaten die het vertrouwen van het publiek in kapitaalmarkten helpen versterken en klanten in staat stellen te transformeren en bloeien. Voortbouwend op haar meer dan 180-jarige geschiedenis, omvat het bereik van Deloitte meer dan 150 landen en gebieden. Ontdek hoe de meer dan 470.000 mensen van Deloitte wereldwijd een impact maken die ertoe doet op www.deloitte.com.

Deze communicatie bevat louter algemene informatie en noch DTTL, noch haar wereldwijde netwerk van member firms of aan hen verbonden entiteiten verleent door middel van deze communicatie professioneel advies of diensten. Voordat u een beslissing neemt of actie onderneemt die van invloed kan zijn op uw financiën of uw bedrijf, dient u een gekwalificeerde professionele adviseur te raadplegen.

Er worden geen verklaringen, garanties of toezeggingen (uitdrukkelijk of impliciet) gegeven over de juistheid of volledigheid van de informatie in deze communicatie; EMEA, de EMEA-aandeelhouders, hun gelieerde ondernemingen, medewerkers en vertegenwoordigers zijn niet aansprakelijk voor enig direct of indirect verlies of schade voortvloeiend uit het vertrouwen op deze communicatie. EMEA, de EMEA-aandeelhouders en affiliates zijn juridische, zelfstandige en onafhankelijke entiteiten.